

De Volkstuingedachte in Geraardsbergen

De Volkstuingedachte in Geraardsbergen

1. Inleiding

Zoals in de andere industriesteden is ook hier de werking begonnen uit noodzaak om tegemoet te komen aan de sociale nood in de stad op het einde van de 19^e eeuw ten gevolge van de concentratie van de lucifersnijverheid, de kantnijverheid en de sigarenfabricatie. De lange arbeidsdagen, kinderarbeid, hongerlonen en verscheidene andere factoren waren ook hier oorzaak van armoede en sociale onrust bij een groot deel van de Geraardsbergse bevolking. Het was de tijd dat het "Armenbestuur" naast de Godshuizen en de C.O.O en onder het patronaat van het Stadsbestuur, de handen vol hadden om de grootste nood te lenigen. Verscheidene notabelen, gemeenteraadsleden en goedmenende burgers trokken zich het lot van de behoeftigen aan. Hun namen vinden wij terug in het bestuur van de weldadigheidsinstellingen in het begin van de jaren 1900.

De Eerste Wereldoorlog, met opeisingen, voedselgebrek, ziekten en de strenge winter van 1915, kwam de toestand nog verergeren en leidde tot hongersnood bij de werkman en werkloze.

2. Werkmanshofjes

Uit de ons overgebleven archiefstukken kunnen we niet met zekerheid afleiden wanneer het "Werk van den Akker en den Haard" in Geraardsbergen juist ontstaan is. Uit archiefstukken van het "Weldadigheidsbureau" (ook "Armenbestuur" genoemd) van 1917 vinden wij voor het eerst de naam "Werkmanshofjes" en "Werk van den Akker" terug.

Wijlen Paul Guillemin stelde in de strenge winter van 1915 een stuk grond, gelegen aan de Edingsesteenweg ter beschikking aan de werklieden uit de bovenstad om door de opbrengst van hun tuintje beter te kunnen voorzien in de voeding van hun gezin

Brieven gericht aan Paul Guillemin bevestigden dat:

- hij de stichter en eerste voorzitter is geweest van de "Werkmanshofjes" m.a.w. het "Werk van den Akker" te Geraardsbergen
 - dat de eerste groepstuin aan de Edingsesteenweg lag en toen "Bovenakker" genoemd werd
- In 1918 ontstaat er een geschil tussen het "Armenbestuur" en Paul Guillemin nav het onrechtmatig gebruik van een deel van de eerste groepstuin "**Bovenakker**". Het Armenbestuur vroeg naar achterstallige huur voor een deel van een stuk land waarvan Paul Guillemin dacht dat het zijn eigendom was. In werkelijkheid was dit perceel eigendom van het Armenbestuur, maar paalde wel aan zijn eigendom. De zaak wordt in der minne geregeld en vanaf kerstdag 1918 zal die partij land moeten gehuurd worden mits een matige prijs. Het "Armenbestuur" zal jaarlijks een grote gift schenken aan het "Werk van den Akker". Tot op heden wordt dit perceel nog altijd gehuurd van het OCMW als de groepstuin "**Sportkring**".

Na deze eerste groepstuin in de bovenstad wilde het "Armenbestuur" ook een groepstuin in de benedenstad voor de behoeftigen daar. Na besprekingen met Paul Guillemin wordt op 25/05/1919 overeengekomen een stuk land gelegen aan de "Audenaardschepoort" te huren als tweede groepstuin, genoemd "**Akker Kerkhof**", groot 1ha 43a 67ca

3. De stichting

Uit wat voorafging kunnen wij afleiden dat de afdeling Geraardsbergen zeker vanaf 1915 beschikte over een groepstuin in de bovenstad "Bovenakker" en vanaf 1920 ook over een groepstuin in de benedenstad "Akker Kerkhof". Beide percelen werden gehuurd van het "Armenbestuur" dat de huur onder de vorm van een toelage teruggaf.

Vanaf 1924 werd onder impuls van Paul Guillemin, onderpastoor Petrus Cosijns, Louis Collier, sigarenmaker, en onderwijzer Eugène Beerens secretaris, een regelmatig kasboek bijgehouden waarin wij de verdere evolutie van het "Werk van den Akker en den Haard" op de voet kunnen volgen tot op heden.

- Op 1 maart 1924 noteren wij een bijdrage aan lidgelden van 85 leden op de groepstuinen aan 3,75 fr. per tuintje of 318,75 fr.
- Op 1 april 1924 werden de baantjes tussen de percelen verbeterd en spreekt men over groepsbestellingen van aardappelpootgoed en zaden.

De afdeling hield toen al talrijke bestuursvergaderingen en algemene ledenbijeenkomsten, wat wijst op een degelijke organisatie. De werking werd van hogerhand royaal gesteund.

Dat het bestuur zeer actief was, blijkt uit het aanleggen van een proeftuin op de "Bovenakker" op 6 februari 1926 en het bijwonen van het Nationaal Congres van het 'Werk van den Akker' te Antwerpen op 15 september 1925.

De Volkstuingedachte in Geraardsbergen

In het Staatsblad van **20 januari 1926** verschenen onze eerste statuten als "vereniging zonder winstoogmerk", waardoor de afdeling Geraardsbergen één van de weinige afdelingen met een vzw-statuuut was. Als stichters staan vermeld: **E.H. onderpastoor Cosijns, Eugène Beerens, onderwijzer en Louis Collier, sigarenmaker.**

Paul Guillemin werd toen ere-voorzitter. Leopold Kosman werd voorzitter en bleef dit onafgebroken tot in 1947. Eugène Beerens, de grote bezieler van de werking en van de verdere uitbouw, werd secretaris. Vanaf 1962 tot 1969 nam hij het voorzitterschap waar.

Ere-voorzitter Paul Guillemin bleef tot aan zijn overlijden de werking steunen door talrijke giften en prijzen voor tombola's.

4. Het testament van Paul Guillemin

Paul Guillemin legateerde bij testament van 04/11/1932 en volgende, zijn eigendommen aan verschillende instanties. Zo kreeg onze vereniging, die hij gesticht had en gans zijn leven moreel en geldelijk steunde, in volle eigendom een stuk land, gelegen Kapellelos wijk A nr 654, groot 2ha 24a met de opdracht daar een groepstuin in te richten voor de leden van de vereniging. Bij "Regentsbesluit van 15 februari 1946" werd machtiging verleend aan onze vereniging om het legaat te aanvaarden.

Ook het C.O.O. moest een overeenkomst afsluiten met het bestuur van het "Werk van den Akker", waardoor de "Bovenakker" aan de Edingsesteenweg voor altijd moest verhuurd worden aan de vereniging om te dienen als groepstuin voor de leden.

5. Betonplaat 'Werk van den Akker'

Met het overlijden in 1944 van erevoorzitter en weldoener Paul Guillemin verloor de afdeling haar ruggensteun. In de heer Armand Maquestiau werd een nieuwe mecenas gevonden die de werking door tombolaprijzen en giften verder zou steunen, o.m. zijn bijdrage voor het betalen van de erfenisrechten van het legaat. Hij bekostigde eveneens de herinrichting van de 'Bovenakker' en zorgde samen met de Geraardsbergse vrederechter de heer Karel Velge voor een nieuwe afsluiting van de tuintjes gelegen langs de Edingsesteenweg. Er werden twee toegangen met hekjes voorzien en boven een van de toegangen werd een betonplaat met het opschrift 'Werk van den Akker' aangebracht. Beide heren zorgden eveneens voor de aanleg van de groepstuinen op de gelegateerde eigendom aan de Kapellelos. De leiding op deze groepstuinen werd toevertrouwd aan Eugène Beerens en Gustaaf Beeckman.

De werking van de vereniging bestond in die periode vooral in het geven van voordrachten, de jaarlijkse groepsbestellingen, de hofkeuringen en tentoonstellingen.

6. Tanende belangstelling voor de 'Volkstuinen'

Na de oorlogsperiode was de grootste nood vlug gelenigd en over gans het land nam de belangstelling voor de "Volkstuinen" zienderogen af. Van de 600 leden op 16 januari 1944 halveerde het aantal in 1947 en nog eens in 1956 op de zeven nog bestaande groepstuinen. Over particuliere leden met een 'tuin aan huis' wordt in de verslagboeken nooit gesproken. Deze groep zal na de oorlog steeds toenemen terwijl het ledental op de groepstuinen verder daalde.

Van de "tuin uit nood" werd stilaan overgeschakeld naar de liefhebberstuin voor het genot en de verantwoorde vrijetijdsbesteding met als doel: het zelf kweken van gezonde groenten en fruit en genieten van de bloemenpracht in de siertuin aan huis. Het aantal leden was wel gedaald, maar de echte liefhebbers kwamen steeds meer aan bod. De ganse werking evolueerde dan ook meer in de sociaal-culturele zin. In 1962 werkten nog 124 leden op de groepstuinen, maar intussen waren talrijke particuliere leden met een 'tuin aan huis' de rangen komen aanvullen.

7. Nieuwe statuten (1972)

Op de algemene vergadering van 9 januari 1972 werden onder impuls van secretaris Bruno Lison en ondervoorzitter Arsène Van de Pontseele nieuwe statuten voor de vereniging uitgewerkt. Met de nieuwe statuten werd ook de benaming van de vereniging veranderd in "**Werk der Volkstuinen vzw Geraardsbergen**". Die statuten verschenen in het Belgisch Staatsblad van 22 maart 1972.

8. Toekenning van de titel: "Koninklijke Maatschappij" (1975)

Ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan van het "Werk der Volkstuinen" te Geraardsbergen werd door het bestuur in 1974 bij de Arrondissementscommissaris te Aalst een aanvraag ingediend voor het bekomen van de titel 'Koninklijke Maatschappij'. In 1975 had de

De Volkstuingedachte in Geraardsbergen

overhandiging van het diploma: "**Koninklijke Maatschappij Werk der Volkstuinen vzw Geraardsbergen**" plaats in het Provinciehuis te Gent. Gouverneur De Kinder overhandigde het diploma aan de toenmalige voorzitter Gaston Arens in bijzijn van ondervoorzitter Arsène Van De Pontseele en secretaris Bruno Lison.

9. Onverwacht einde van de "Benedenakker Kerkhof" (1976)

In 1976 diende de C.O.O. een aanvraag van pachtverbreking in van de groepstuin "Benedenakker Kerkhof, gelegen Oudenaardsestraat, in huur sinds 1920 met 30 bewerkte tuintjes, aangelegde voetpaden, serres en tuinhuisjes", met als reden de aanvraag van de "N.V. Veilig Wonen" voor een bouwverkeveling met toegang vanaf de Marktweg, genaamd "Wijk Overpoort". Aan onze vereniging werd een schadeloosstelling van 61.000 frank toegekend, waarmee in de groepstuin "Kapellelos" (nu volkstuintuinpark Sint-Martens), in 1946 in eigendom bekomen door legaat van wijlen Paul Guillemin, de nog niet uitgeruste oppervlakte ook in gebruik werd genomen voor de opvang van de tuinders van de Benedenakker. Zodoende waren er van dan af 62 tuintjes ter beschikking van onze leden.

10. Eerste Tuinbouwtentoonstelling (1971) en Gouden Bloembolworp (1972)

Vanaf 1969 begint een verjongd bestuur een intensieve werking, waarvan het inrichten van de eerste "Tuinbouwtentoonstelling" op de binnenkoer van de brouwerij Concordia op 8 september 1971 de bekroning vormde. Op de tweede "Tuinbouwbeurs" in september 1972 werd als 'attractie' een 500 - tal bloembollen door het bestuur en de eregenodigden uitgeworpen, waaronder één bol die recht gaf op een 'Gouden juweel' ter waarde van 4.000 frank, zo ontstond de 'Gouden Bloembolworp'. Het stadsbestuur drong er bij de vereniging op aan om die feestelijkheid in de toekomst en met stadstoelage, als afsluiting van de kermisfeesten te laten doorgaan op de Markt de 2e zondag van september.

Elk jaar werd een nieuwe attractie geprogrammeerd o.a. versiering van het stadhuis, de Marbol en Manneken-Pis, open tuinmarkt, tekenwedstrijd voor de jeugd, groot bloementapijt met maquettes, volks- en kinderspelen, ballonwedstrijd en muziekfestival door de vijf plaatselijke muziekmaatschappijen van de stad. Het Geraardsbergs Manneken-Pis werd door onze vereniging in 1973, ter gelegenheid van de eerste "Gouden Bloembolworp" op de Markt, aangekleed als "Tuinier". De 'Gouden Bloembolworp' werd een vast stadsfeest dat telkens een massa toeschouwers lokte. Door besparingen in de jaren '80 werden de toelagen door de stad geschrapt en kon de vereniging het financieel risico bij slecht weer niet meer alleen dragen. De laatste bloembolworp had plaats in 1983.

11. Jubileumtentoonstellingen (1984-1989-1995-2000-2005-2010-2015)

Vanaf 1984 wordt er nog om de vijf jaar een tentoonstelling georganiseerd. Elke tentoonstelling vraagt van het bestuur bovenop de normale werking nog enkele bijkomende werkvergaderingen voor het uitwerken van de gekozen thema 's zoals in:

1984: dahliatentoonstelling

1989: eerste tentoonstelling in het Koetshuis

1995 (80 jaar) met als thema: orchideeën, bonsai, cactussen, bloemen, kruiden en fruit

2000 (85 jaar) met als thema: "De 4 jaargetijden - van zaaien tot oogsten en bewaren"

2005 (90jaar) met als thema: "Mijn tuin, mijn hobby, mijn gezondheid"

2010 (95 jaar) met als thema: "Gezond leven tussen groenten, kruiden, fruit en bloemen"

2015 (100 jaar) tentoonstelling in het Stadhuis, met als blikvanger een bloementapijt op de markt

12. Nieuwe projecten (2001)

Vanaf 2001 zijn drie nieuwe projecten uitgewerkt door het bestuur.

1. Jeugdtuin

Om de belangstelling van de jeugd voor de natuur en het tuinieren op te wekken, is in samenwerking met bestuurslid Hubert De Weerd, toenmalig directeur van de afdeling "Bijzonder Lager Onderwijs" van het Sint-Jozefsinstituut, het plan opgevat om een groep leerlingen een perceel grond te laten bewerken op de groepstuin in de Sint-Martensstraat en dit initiatief dan ook in hun leerprogramma te laten opnemen. Dit project stond onder leiding van gewezen leraar en oud-directeur Paul Vermang en de erevoorzitter Arsène Van De Pontseele. In 2008 werd door Hubert De Weerd, met de medewerking van enkele leerkrachten, een tuin aan de school zelf aangelegd, zodat de leerlingen zich niet langer hoefden te verplaatsen. Op

De Volkstuingedachte in Geraardsbergen

die manier kwam een einde aan de jeugdtuin op de groepstuin in de Sint-Martensstraat, maar het doel was bereikt.

2. Aanleg van de "Kruidentuin " op de groepstuin in de Sint-Martensstraat"

Onder impuls van ondervoorzitter André Walraevens en met de medewerking van de betreurde Winiefred Van Killegem, alom gekend als 'het kruidenvrouwtje uit Gent', werd in 2001 gestart met de aanleg van een kruidentuin. Het "kruidenpark" is ingericht op één van de 62 percelen van de groepstuin in de Sint-Martensstraat. De officiële opening vond plaats op 17 mei 2002 in aanwezigheid van het stadsbestuur en talrijke leden. Winiefred, die meerdere voordrachten over kruiden verzorgde voor onze afdeling, nam het meterschap op zich en onderstreepte op de haar eigen ludieke manier de geneeskundige eigenschappen van vele kruiden. De plechtigheid werd afgesloten met een gezondheidsdrankje aangeboden door de doopmeter.

Na een aantal jaren was de kruidentuin stilaan aan vernieuwing toe en dat dit net in het eeuwfeestjaar gebeurt is natuurlijk geen toeval. Ditmaal werd André vakkundig bijgestaan door Marc Trenoye. Op zaterdag 20 juni 2015 werd de vernieuwde kruidentuin voorgesteld. Herboriste Sabine De Coninck, ook al uit het Gentse (Afsnee), heeft nu het meterschap aanvaard. "Mijn taak als meter komt er op neer om de kruidentuin te beoordelen, te bekritisieren en te verbeteren" stelde de nieuwe meter. In de overtuiging van het belang van kruiden in onze voeding en algemeen welzijn, streeft onze afdeling ernaar om elk jaar één activiteit of voordracht over "gezond leven met kruiden" te organiseren.

3. Demonstratie-composteerpark "Het Wilgenparkje"

In nauwe samenwerking met compostmeester Marc Van Hove en op aanvraag van het Stadsbestuur en de Milieuraad werd door het bestuur in 2001 gestart met het aanleggen van een "demo-composteerparkje" op de groepstuin Sportkring aan de Zonnebloemstraat. De plannen werden opgemaakt door compostmeester Marc Van Hove en goedgekeurd door het Stadsbestuur en Stedenbouw. Het bestuur heeft vele uren besteed aan de uitrusting van het terrein, de opslagruimte voor toestellen, de afsluiting en de beplanting. Dit alles onder toezicht van de compostmeester, de voorzitter Herman Tummeleer en de ondervoorzitter André Walraevens.

Op zaterdag 10 mei 2003 had de inhuldiging plaats met toespraken door de voorzitter en een dankwoord van het stadsbestuur. Compostmeester Marc Van Hove nam het peterschap op zich en gaf een leerrijke demonstratie over "composteren" voor de talrijke aanwezigen.

Wegens het grote succes werd er in samenspraak met het stadsbestuur beslist om jaarlijks een "composteerdag" te organiseren, en dit telkens volgens een specifiek thema. Na enige jaren nam de belangstelling echter af en in 2010 werd het project uiteindelijk opgedoekt, mede ook door het feit dat het stadsbestuur andere plannen had voor een composteerpark. Het perceel, waarop het composteerpark was ingericht, wordt sindsdien gebruikt als volkstuintje.

13. Nieuwe statuten (2024)

Naar aanleiding van de aanpassing van onze statuten aan de nieuwe vzw-wetgeving met ingang van 01.01.2024 werd ook de benaming 'Tuinhier' opgenomen in onze naam en werd het bestuur vernieuwd. Onze vereniging heet voortaan: "Koninklijke maatschappij Werk der Volkstuinen vzw – Tuinhier Geraardsbergen, afgekort TH G.

14. Ledenblad "Tuinieren"

Om de band tussen het bestuur en de leden nauwer aan te halen startte secretaris Bruno Lison, als redacteur en verantwoordelijke uitgever, in 1984 met het ledenblad "Tuinieren". Vanaf oktober 1985 nam erevoorzitter Arsène Van De Pontseele die taak op zich, hierbij geholpen door bestuurslid Herman Tummeleer en later Luc Denys met hun bijdragen van artikelen over actuele onderwerpen en bijzondere teelten.

Vaste rubrieken waren o.a. de vele activiteiten, voordrachten, clubreizen, groepsbestellingen, hofkeuringen, ... alsook de maandelijkse werkzaamheden als hobbytuinder. Na 27 jaar dienst zocht de erevoorzitter naar een opvolger om de "spreekwoordelijke pen" door te geven. Hij vond een opvolger in bestuurslid Eddy Praet, die vanaf april 2012 de redactie van het maandblad op zich nam. De digitale middelen boden meer mogelijkheden op het gebied van samenstelling, illustratie en lay-out van het maandblad en zorgde aldus voor een welgekomen verfrissing. Ook de creatie van een website door Hugo De Mulder en onze mailbox makendat de communicatie met onze leden vlotter verloopt. Hoe dan ook, het initiële doel blijft behouden: onze leden informeren over onze activiteiten en hen bijstaan met actuele informatie bij het uitoefenen van hun geliefde hobby.